
ΕΝΟΤΗΤΑ 4. Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΣΤΟ ΔΙΑΛΟΓΟ ΒΟΡΡΑ-ΝΟΤΟΥ

Βασικά θέματα προς Συζήτηση:

-
- Η έννοια της ανάπτυξης
 - Η εξέλιξη των σχέσεων Βορρά – Νότου υπό το πρίσμα της ΕΕ.
 - Τα κύρια προβλήματα των αναπτυσσόμενων χωρών.
 - Τι είναι η διεθνής αναπτυξιακή πολιτική και ποιοι οι λόγοι ύπαρξής της;
 - Οι στόχοι του Αναπτυξιακού Γύρου της Χιλιετίας

Έννοια της ανάπτυξης

- Παρατηρείται συχνά σύγχυση μεταξύ των εννοιών οικονομική μεγέθυνση και οικονομική ανάπτυξη.
- Ως οικονομική μεγέθυνση ορίζεται η αύξηση του προϊόντος, η οποία επέρχεται από την αύξηση της ποσότητας των εισροών που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή και της μεγαλύτερης αποδοτικότητάς τους.
- Οικονομική ανάπτυξη σημαίνει πέρα από την αύξηση του προϊόντος, μεταβολές στη διάρθρωση του, στην τεχνολογία αλλά και στο θεσμικό πλαίσιο που καθορίζει τον τρόπο παραγωγής και διανομής του προϊόντος (Gillis, Perkins, Roemer and Snodgrass, 2000).

-
- Η έννοια της οικονομικής ανάπτυξης είναι ευρύτερη της οικονομικής μεγέθυνσης.
 - Η οικονομική μεγέθυνση δε συνεπάγεται απαραίτητα και οικονομική ανάπτυξη.
 - Η οικονομική μεγέθυνση όμως είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την οικονομική ανάπτυξη.
 - Η οικονομική μεγέθυνση αναφέρεται κυρίως βραχυχρόνια.
 - Ενώ η οικονομική ανάπτυξη αναφέρεται μακροχρόνια.
-

Η Διεθνής Ανάπτυξη

- Οι πολιτικές και οικονομικές συναλλαγές που πραγματοποιήθηκαν μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου συνέβαλαν καθοριστικά στην παγκόσμια οικονομική μεγέθυνση.
- Παρόλα αυτά ένα μεγάλο μέρος του πλανήτη δεν έχει γνωρίσει τις θετικές επιδράσεις της παγκόσμιας οικονομικής μεγέθυνσης.
- Υψηλά ποσοστά φτώχειας σε συνδυασμό με ανεπαρκείς υγειονομικές και εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις συνθέτουν την πραγματικότητα πολλών κρατών του Νότου.

Πίνακας 1. Κατά Κεφαλήν Ακ. Εθνικό Εισόδημα σε δολάρια ΗΠΑ

Χώρα	Κατά Κεφαλήν ΑΕΕ
Χόνγκ Κόνγκ, Κίνα	31.150
Σαουδική Αραβία	14.010
Αργεντινή	12.640
Τανζανία	660
Νεπάλ	1.470

Πηγή: (World Bank, 2006)

-
- Όπως διαφαίνεται από τον Πίνακα 1 οι χώρες που συμμετείχαν στην παγκόσμια οικονομική μεγέθυνση εμφανίζουν πολύ υψηλότερο κατά κεφαλήν ακαθάριστο εθνικό εισόδημα συγκριτικά με άλλες οικονομίες που δεν επωφελήθηκαν από την παγκόσμια οικονομική μεγέθυνση.
 - Οι ισχυροί διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Παγκόσμια Τράπεζα και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου έχουν συμβάλει μέσω των δράσεων τους στην ανάπτυξη των χωρών του Νότου.

-
- Οι χώρες του Νότου ως συνέπεια της δυσχερής θέσης τους στην παγκόσμια οικονομία συχνά ασκούν κριτική σε αυτούς τους διεθνείς οργανισμούς, ως φορείς εκπροσώπησης των επιδιώξεων των οικονομικά ανεπτυγμένων κρατών.
 - Παρά την κριτική τους, οι χώρες του Νότου υιοθέτησαν φιλελεύθερες πολιτικές εξαιτίας της κρίσης του εξωτερικού χρέους τη δεκαετία του 1980.

Η εξέλιξη των σχέσεων Βορρά – Νότου υπό το πρίσμα της ΕΕ.

- Κατά τα πρώτα χρόνια που εφαρμόστηκε η Συνθήκη της ΕΟΚ, η πολιτική ανάπτυξης της Κοινότητας ήταν ιδιαίτερα περιορισμένη.
- Η πολιτική ανάπτυξης περιοριζόταν στις πρώτες αποικίες της Γαλλίας, της Ιταλίας, του Βελγίου και της Ολλανδίας.
- Μετά την ανεξαρτησία αυτών των χωρών υπογράφηκε στο Γιαουντέ (Καμερούν) στις 20 Ιουλίου του 1963 μια πρώτη σύμβαση ανάμεσα στην Κοινότητα και των 18 συνδεδεμένων αφρικανικών χωρών και της Μαδαγασκάρης.

-
- Η διεύρυνση της Κοινότητας του 1973 έθεσε το ζήτημα της αύξησης του αριθμού των συνδεδεμένων χωρών.
 - Η ένταξη του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κοινότητα ωθεί σε μεταρρύθμιση του περιεχομένου των συμφωνιών καθώς οι πρώην βρετανικές αποικίες θέτουν νέες διαστάσεις.
 - Στις 28 Φεβρουαρίου του 1975 υπογράφηκε στη Λομέ (Τόγκο) σύμβαση ανάμεσα στις 9 χώρες της ΕΟΚ και τις 46 χώρες της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού (ΑΚΕ).

-
- Η σύμβαση που υπογράφηκε στη Λομέ αποτέλεσε την εκκίνηση της κοινής πολιτικής της ανάπτυξης.
 - Στις 15 Δεκεμβρίου του 1989 υπογράφηκε η τέταρτη σύμβαση ΑΚΕ-ΕΟΚ που βελτίωσε τη συνεργασία ανάμεσα στα 12 κράτη της ΕΟΚ και τα 70 κράτη της ΑΚΕ.
 - Η διάδοχος της τέταρτης σύμβασης Λομέ είναι η συμφωνία εταιρικής σχέσης που υπογράφηκε στο Κοτονού (Μπενίν) στις 23 Ιουνίου του 2000.

-
- Η νέα συμφωνία συνήφθη για 20 χρόνια και σημειώνει θεμελιώδη αλλαγή στις σχέσεις μεταξύ των χωρών της Κοινότητας και των χωρών της ΑΚΕ.
 - Προστεθήκαν 6 νησιωτικά κράτη στην ομάδα των χωρών ΑΚΕ, γεγονός που αύξησε τον αριθμό των χωρών της ομάδας ΑΚΕ σε 77.
 - Η νέα συμφωνία ενισχύει τον ουσιαστικό πολιτικό διάλογο μεταξύ των εταίρων, νέους μηχανισμούς για την αναπτυξιακή συνεργασία και καινοτόμο εμπορική και οικονομική συνεργασία.

-
- Η συμφωνία βασίζεται σε πέντε αλληλεξαρτώμενους άξονες:
 - συνολική πολιτική διάσταση
 - ενθάρρυνση συμμετοχικών προσεγγίσεων
 - ενισχυμένος προσανατολισμός προς τη μείωση της φτώχειας
 - θέσπιση νέου πλαισίου οικονομικής και εμπορικής συνεργασίας
 - και μεταρρύθμιση της χρηματοδοτικής συνεργασίας
-

-
- Βασικός στόχος αυτών των συμφωνιών είναι:
 - η ένταξη των αναπτυσσόμενων χωρών στην παγκόσμια οικονομία.
 - Η τόνωση των επενδύσεων
 - Η αύξηση της παραγωγής
 - και μια νέα εμπορική δυναμική σύμφωνα με τις διατάξεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου.
-

Τα κύρια προβλήματα των αναπτυσσόμενων χωρών

- Το πρόβλημα της φτώχειας στις αναπτυσσόμενες οικονομίες δεν είναι νέο αλλά από τα τέλη του 20^{ου} αιώνα έχει λάβει ευρύτερες διαστάσεις.
- Το διεθνές όριο για τη φτώχεια το 2005 σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα ήταν 1,25\$ την ημέρα.

-
- Σε συνθήκες απόλυτης φτώχειας οι στοιχειώδεις καθημερινές ανάγκες είναι πολύ δύσκολο να ικανοποιηθούν.
 - Το προσδόκιμο ζωής ανάμεσα στις ανεπτυγμένες και τις αναπτυσσόμενες χώρες έχει μεγάλη απόκλιση.
 - Ενώ στις αναπτυγμένες χώρες το προσδόκιμο ζωής είναι 77 χρόνια, οι κάτοικοι της Μπουρκίνα Φάσο (υποσαχαρική Αφρική) έχουν προσδόκιμο ζωής 46 χρόνια και οι κάτοικοι της Καμπότζης (νοτιοανατολική Ασία) μόλις 53,5 χρόνια.

-
- Το 2005 σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα 1.4 δισεκατομμύρια άνθρωποι ζούσαν με λιγότερο από 1.25 δολάρια την ημέρα που ισούται με το 25% του πληθυσμού των αναπτυσσόμενων χωρών.
 - Η έκταση της φτώχειας περιορίστηκε από το 52% του παγκοσμίου πληθυσμού το 1981 σε 42% του 1990 και σε 25% το 2005.
 - Η αναλογία υπολογίζεται για το 2015 στο 15%.

Το πρόβλημα της πείνας

- Σήμερα η ανθρωπότητα διαθέτει τα περισσότερα τρόφιμα από ποτέ.
- Το 2000 η παγκόσμια παραγωγή σιτηρών είχε διπλασιαστεί συγκριτικά με το 1960.
- Οι πραγματικές τιμές των τροφίμων συγκριτικά με το 1960 είναι 40% χαμηλότερες.

-
- Ωστόσο, περίπου 800 εκατομμύρια άνθρωποι στις αναπτυσσόμενες χώρες συνεχίζουν να υποσιτίζονται.
 - Αν εξαιρέσει κανείς την Κίνα που έκανε αποφασιστικά βήματα για την αντιμετώπιση του υποσιτισμού, σε παγκόσμιο επίπεδο οι άνθρωποι που πεινούν έχουν αυξηθεί.
 - Σημαντικότερη αιτία για την πείνα είναι η φτώχεια.

Μόλυνση του φυσικού περιβάλλοντος

- Οι αναπτυσσόμενες χώρες εμφανίζουν υψηλό βαθμό εξάρτησης από τις κλιματικές διακυμάνσεις.
- Τυφώνες και ξηρασίες είναι συχνά κλιματικά φαινόμενα για αρκετές αναπτυσσόμενες χώρες.
- Ο ανθρωπινός παράγοντας διαδραματίζει ρόλο στη μόλυνση του φυσικού περιβάλλοντος.

-
- Παρόλα αυτά είναι λάθος να υποστηριχθεί ότι όλες οι κλιματικές αλλαγές σχετίζονται με τις δραστηριότητες του ανθρώπινου παράγοντα.
 - Πέρα όμως από τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής, καθοριστικός παράγοντας για τις αναπτυσσόμενες χώρες είναι και η υποβάθμιση ή εξάντληση των ανανεώσιμων πόρων (πχ: νερό, αλιεύματα).

Αναλφαβητισμός στις αναπτυσσόμενες χώρες

- Στο Άρθρο 26 της Παγκόσμιας Διακήρυξης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (1948) αναφέρεται το δικαίωμα στην εκπαίδευση.
- Οι επενδύσεις στην εκπαίδευση έχουν οφέλη όχι μόνο σε ατομικό επίπεδο αλλά και σε συλλογικό.
- Η εκπαίδευση είναι ο ισχυρότερος μοχλός για την καταπολέμηση της φτώχειας και βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη.

-
- Μελέτες έχουν δείξει ότι η αύξηση της εκπαίδευσης κατά ενός έτος αυξάνει τα εισοδήματα των ανθρώπων περίπου κατά 10%.
 - Η εκπαίδευση είναι καθοριστική για τη βελτίωση της κοινωνικής ευημερίας.
 - Συμβάλει επίσης καθοριστικά στην οικοδόμηση δημοκρατικών κοινωνιών.

-
- Το 2000 περίπου 15% του πληθυσμού του πλανήτη (862 εκατομμύρια άνθρωποι) δε γνώριζαν γραφή και ανάγνωση.

 - Τα βασικά προβλήματα της εκπαίδευσης στις αναπτυσσόμενες χώρες είναι τα εξής:
 - 1) έλλειψη πρόσβασης στην εκπαίδευση
 - 2) ανισότητα στην πρόσβαση
 - 3) κακή ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών.

Το πρόβλημα του AIDS στις αναπτυσσόμενες χώρες

- Υπολογίζεται ότι το 2008, 33.4 εκατομμύρια άνθρωποι έχουν μολυνθεί από τον ιό του AIDS.
- Τεράστιες κοινωνικές επιπτώσεις.
- Το 2008, 2.7 εκατομμύρια άνθρωποι πέθαναν και 2 εκατομμύρια μολύνθηκαν.

Πίνακας 2. Γεωγραφική κατανομή του προβλήματος του AIDS

Περιοχή	Αριθμός ανθρώπων που έχουν μολυνθεί το 2008
Υποσαχαρική Αφρική	22.400.000
Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική	310.000
Νότια και νοτιοανατολική Ασία	3.800.000
Ανατολική Ασία	850.000
Ωκεανία	59.000
Λατινική Αμερική	2.000.000
Καραϊβική	240.000
Ανατολική Ευρώπη και κεντρική Ασία	1.500.000
Δυτική και κεντρική Ευρώπη	850.000
Βόρεια Αμερική	1.400.000
Σύνολο	33.400.000

Πηγή: (UNAIDS. 2009)

Το προσφυγικό πρόβλημα στις αναπτυσσόμενες χώρες

- Στην παγκόσμια ιστορία είναι πολλές οι περιπτώσεις όπου οι άνθρωποι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους για να αναζητήσουν ασφάλεια.
- Πρόσφυγας είναι ο άνθρωπος που εγκατέλειψε τη χώρα του με δική του πρωτοβουλία είτε έχει εξοριστεί από τη χώρα του καθώς η παραμονή του θα έθετε σε κίνδυνο είτε τη ζωή του είτε την ελευθερία του.
- Η δεκαετία του 1990 αποτέλεσε περίοδο μεγάλων πληθυσμιακών μετακινήσεων.

-
- Κύρια γεγονότα που έλαβαν χώρα:
 - Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης
 - Η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας
 - Η έξοδος των Κούρδων από το Ιράκ
 - Η γενοκτονία της Ρουάντα

Το 1951 ιδρύεται η Ύπατη Αρμοστεία Προσφύγων του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών.

-
- ❑ Υιοθετείται η Σύμβαση για το Καθεστώς των Προσφύγων που ρυθμίζει την ικανοποίηση των αναγκών και την προστασία των προσφύγων.
 - ❑ Στις αρχές του 2009, την Υπάτη Αρμοστεία του ΟΗΕ αφορούν περισσότεροι από δέκα εκατομμύρια άνθρωποι στην υποσαχαρική Αφρική.
 - ❑ Σε αυτούς περιλαμβάνονται 2.1 εκατομμύρια πρόσφυγες, 305.000 αιτούντες άσυλο, περισσότεροι από 6.3 εκατομμύρια εσωτερικά εκτοπισμένοι άνθρωποι και 100,000 απάτριδες.

Τι είναι η διεθνής αναπτυξιακή πολιτική και ποιοι οι λόγοι ύπαρξής της;

- Στο σύγχρονο διεθνές περιβάλλον οι ανεπτυγμένες χώρες αποτελούν τη μειοψηφία ενώ αντίθετα οι αναπτυσσόμενες αποτελούν την πλειοψηφία από πλευράς πληθυσμού.
- Τα επόμενα 25 χρόνια ο πληθυσμός θα αυξηθεί κατά 2 δισεκατομμύρια, με το 97% της αύξησης να πραγματοποιείται στις αναπτυσσόμενες χώρες.
- Η Διεθνής Κοινότητα έχει θέσει ως προτεραιότητα την καταπολέμηση της φτώχειας, των ασθενειών, της πείνας και του αναλφαριθτισμού στις αναπτυσσόμενες χώρες.

-
- Η διεθνής αναπτυξιακή πολιτική βασίζεται στους εξής άξονες:
 - Η Διακήρυξη της Χιλιετίας και οι Αναπτυξιακοί Στόχοι της Χιλιετίας
 - Η Διακήρυξη του Παρισιού για την Αποτελεσματικότητα της Βοήθειας

-
- Η Επιτροπή Αναπτυξιακής Βοήθειας
 - Το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για το Συντονισμό των Ανθρωπιστικών Υποθέσεων
 - Πρόγραμμα Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών

Η αναπτυξιακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης

- Για την Ευρωπαϊκή Ένωση η αναπτυξιακή πολιτική αποτελεί προτεραιότητα.
- Στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής την κύρια αρμοδιότητα για την αναπτυξιακή και ανθρωπιστική βοήθεια έχουν τα παρακάτω όργανα:
 - Europe Aid
 - Γενική Διεύθυνση Ανάπτυξης
 - Η Υπηρεσία Ανθρωπιστικής Βοήθειας.
- Στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου η διεθνής αναπτυξιακή πολιτική καθορίζεται από την Επιτροπή Ανάπτυξης.

Λόγοι ύπαρξης της διεθνούς αναπτυξιακής πολιτικής

- Η ανάπτυξη αποτελεί τη βασική προϋπόθεση για την επίλυση των προβλημάτων των αναπτυσσομένων χωρών καθώς αυτά έχουν παγκόσμια διάσταση.
- Προβλήματα των αναπτυσσομένων χωρών με παγκόσμια διάσταση αφορούν το περιβάλλον, τη μετανάστευση, τη διεθνή ειρήνη και την τρομοκρατία.

Πεδία παρέμβασης της διεθνούς αναπτυξιακής πολιτικής:

- Εμπόριο και περιφερειακή ολοκλήρωση
- Περιβάλλον και βιώσιμη διαχείριση φυσικών πόρων
- Υποδομές (επικοινωνίες και μεταφορές)
- Υδάτινοι πόροι, ενέργεια
- Αγροτική ανάπτυξη, χωροταξία
- Πολιτικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις
- Πρόληψη κρίσεων και κινδύνων

-
- Ανθρώπινη ανάπτυξη
 - Κοινωνική συνοχή και απασχόληση
 - Δημοκρατία και δικαιώματα του ανθρώπου, χρηστή διακυβέρνηση
 - Ισότητα των φύλων
 - Ασθένειες/επιδημίες
 - Συμμετοχή σε διεθνείς πρωτοβουλίες
-

Οι στόχοι του Αναπτυξιακού Γύρου της Χιλιετίας

- Οι στόχοι του Αναπτυξιακού Γύρου της Χιλιετίας τέθηκαν από τους ισχυρότερους ηγέτες του πλανήτη στην αυγή της νέας χιλιετίας.
- Υπογράφηκε το Σεπτέμβριο του 2000 η Διακήρυξη της Χιλιετίας από 189 χώρες.
- Στη συνέχεια τέθηκαν συγκεκριμένοι στόχοι οι οποίοι θα πρέπει να εκπληρωθούν μέχρι το 2015.

-
- Οι οκτώ στόχοι του Αναπτυξιακού Γύρου της Χιλιετίας βασίστηκαν σε συμφωνίες που αναπτύχθηκαν στις συνόδους των Ηνωμένων Εθνών:
 - Αντιπροσωπεύουν δεσμεύσεις των ανεπτυγμένων κρατών για τη συμβολή τους στο εμπόριο, στην αναπτυξιακή βοήθεια, στην ελάφρυνση του χρέους, την πρόσβαση στις αναγκαίες ιατροφαρμακευτικές υπηρεσίες και στην μεταφορά τεχνολογίας.
 - Αντιπροσωπεύουν επίσης, τις προσπάθειες που οφείλουν να αναλάβουν τα αναπτυσσόμενα κράτη.

- Εξάλειψη φτώχειας και πείνας

- Μείωση στο ήμισυ μέχρι το 2015 του ποσοστού των ανθρώπων με εισόδημα λιγότερο από 1\$/ημέρα.
- Επίτευξη πλήρους και παραγωγικής απασχόλησης για όλους, περιλαμβανομένων γυναικών και νέων.
- Μείωση στο ήμισυ μέχρι το 2015 των ανθρώπων που υποφέρουν από την πείνα.

- Καθολική εκπαίδευση

- Διασφάλιση μέχρι το 2015 της δυνατότητας βασικής εκπαίδευσης για όλα τα παιδιά.

-
- Φυλετική ισότητα
 - Εξάλειψη φυλετικών διακρίσεων στη πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση μέχρι το 2005 και σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης μέχρι το 2015.

 - Υγεία παιδιών
 - Μείωση κατά 2/3 της παιδικής θνησιμότητας μέχρι το 2015.

 - Υγεία μητέρας
 - Μείωση κατά 3/4 της μητρικής θνησιμότητας.
 - Καθολική πρόσβαση σε υγεία αναπαραγωγής.
-

-
- Καταπολέμηση AIDS κλπ
 - Μείωση αριθμού ασθενών από aids (μετά το 2015).
 - Μέχρι το 2010 καθολική πρόσβαση στην υγεία όλων των ασθενών με aids.
 - Μείωση ασθενών από μαλάρια κλπ.
-

- Περιβαλλοντική αειφορία

- Ενσωμάτωση στα εθνικά προγράμματα και πολιτικές της αρχής της αειφορίας και διατήρηση περιβαλλοντικών πόρων.
- Μείωση των απωλειών της βιοποικιλότητας μέχρι το 2010.
- Μείωση στο ήμισυ μέχρι το 2015 των ανθρώπων χωρίς πρόσβαση σε πόσιμο νερό και βασική υγιεινή.
- Μέχρι το 2020 σημαντική βελτίωση για τουλάχιστον 100 εκατομμύρια ανθρώπους που ζουν σε slums (υποβαθμισμένες γειτονιές).

- Παγκόσμια Εταιρική Σχέση για την Ανάπτυξη

- Περαιτέρω ανάπτυξη ενός διεθνούς εμπορικού και χρηματοπιστωτικού συστήματος, προβλέψιμου ανοικτού, βασισμένου σε κανόνες, χωρίς διακρίσεις.
- Προτεραιότητα στις ανάγκες των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών, των χωρών χωρίς πρόσβαση στη θάλασσα και των μικρών νησιωτικών χωρών.

-
- Αντιμετώπιση ζητήματος χρεών.
 - Σε συνεργασία με τις φαρμακευτικές εταιρείες παροχή πρόσβασης σε προσιτά αναγκαία φάρμακα στις αναπτυσσόμενες χώρες.
 - Ανάπτυξη νέων τεχνολογιών σε συνεργασία με ιδιωτικό τομέα.